

DE VESTING

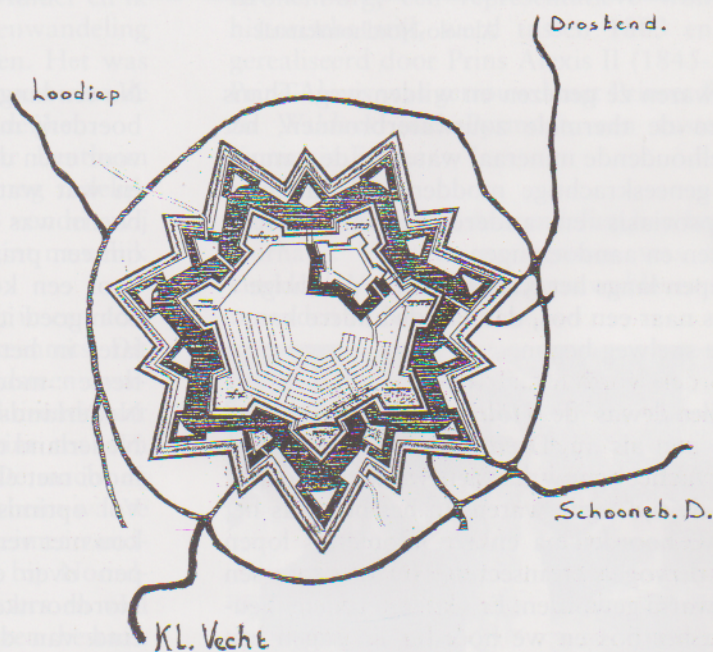
Huib D. Minderhoud

Aflevering 25 van de historische reeks van Coevorden.

April 1594; de Spaanse dreiging is afgenomen. Coevorden is vast in Nederlandse handen. Nu gaat het erom de stad zoveel mogelijk te versterken. Immers, de Spanjaarden houden nog steeds Lingen in Duitsland bezet. In 1597 zal deze stad weliswaar door de Staatse troepen worden veroverd, maar in 1603 gaat ze weer verloren en wordt ook zelfs Oldenzaal door de vijand ingenomen. Reden genoeg om ervoor te zorgen, dat de Spaanse troepen niet meer vanuit het oosten de noordelijke provincies kunnen binnendringen.

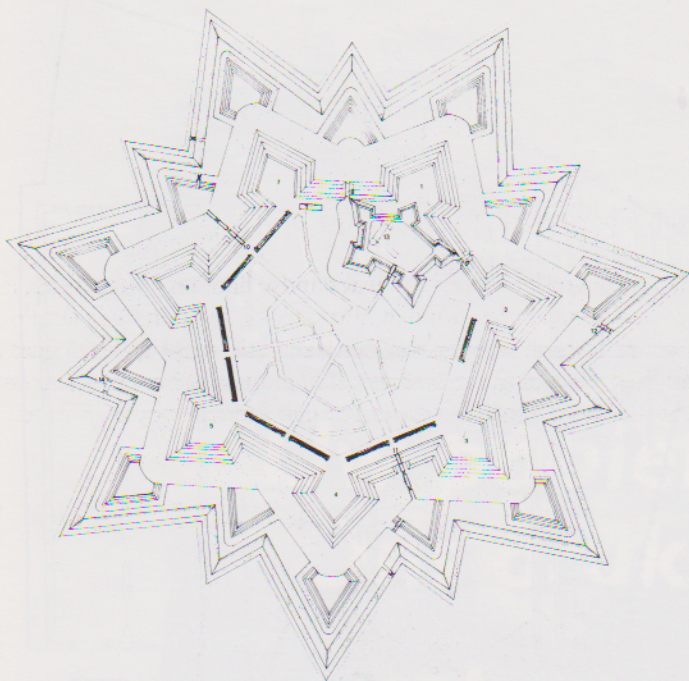
Prins Maurits en de Staten van Friesland en Groningen zijn er vast van overtuigd, dat er maar één afdoende maatregel hiertoe genomen kan worden: Coevorden moet een onneembare vesting worden. De stad ligt immers nog altijd op de nauwe doorgang tussen de Echtener Venen en het Boertanger Moeras. Juist op de enige belangrijke weg naar Drenthe en dus ook naar Friesland en Groningen. Natuurlijk moeten ook de andere toegangen door het Boertanger Moeras met schansen worden beveiligd, maar Coevorden moet het zwaarst versterkt. De Friese Staten hebben zo veel belang bij de plannen om van de stad een vesting te maken, dat zij niet alleen aanbieden de aanlegkosten, maar ook nog de uitgaven voor het toekomstige garnizoen voor hun rekening te nemen.

De Nederlandse vestingbouwkundige Van Rijswijk krijgt van de Staten-Generaal de

Tekening van de vesting in aanbouw met omringende gracht voor de afvoer van het water uit de diepjes naar de Kleine Vecht.

opdracht een plan van aanleg te maken. Als dit ter tafel ligt, maken de Staten van Overijssel als enigen nog bezwaren, omdat zij vinden te weinig in de voornemens gekend te zijn. Maurits echter trekt zich weinig van hen aan en zet door.

Tekening van de gereed gekomen vesting met duidelijk zichtbaar de kazernegebouwen. Het kasteel vormt een vesting in de vesting.

Coevorden wordt totaal veranderd. In het centrum van de stad komt de grote open markt te liggen met het gebouw van de garnizoenshoofdwacht. Straalsgewijs komen hierop de nieuw aangelegde kaarsrechte straten uit, zodat een eventueel binnendringende vijand zich niet meer achter bochtige hoeken kan verschuilen. Om de stad heen komen twee grachten. Tussen de buiten- en de binnengracht ligt het glacis, een vloeiend oplopend voorterrein, plotseling onderbroken door een loodrechte weergang. Hier kunnen de musketschutters staan.

In de binnengracht liggen zeven ravelijnen, versterkte eilandjes, waarop de lichtere kanonnen staan. Daarachter rijst, zes meter hoog, de machtige stadswal op, met zeven vaste bastions vooruitstekend in de gracht. Hierop staat het zware geschut. De op de wal geplante bomen dienen als kogelvangsers. De zeven bas-

tions dragen de namen van de zeven Nederlandse provincies, voor zover vertegenwoordigd in de Staten - Generaal. Het zijn Zeeland, Holland, Utrecht, Gelderland, Overijssel, Friesland en Stad en Lande (Groningen). Drenthe is er niet bij; het heeft wel een eigen Statenvergadering, maar het gewest krijgt als later veroverd gebied geen vertegenwoordiging in de landsregering.

De bastions zijn zo aangelegd, dat elk grachtgedeelte bestreken kan worden door flankerend musketvuur vanaf de binnenzijden. Een ontwerp, dat voorziet in negen bastions met een nog beter dekkend vuurplan, is niet uitgevoerd. In de stadswal bevinden zich twee poorten: de Benthempoor met poortgebouw en de Friese poort, die eigenlijk meer een afsluitbare, versterkte doorgang is. Het kasteel, ook

omringd door een wal met vijf bastions en een gracht, ligt achter het bastion Gelderland, als een citadel, een vesting in de vesting.

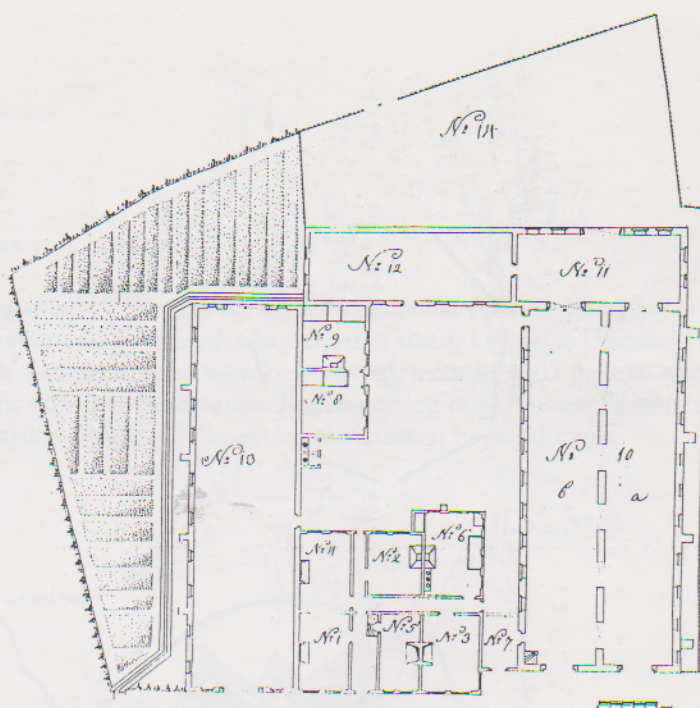
In de stad verrijzen verschillende gebouwen ten behoeve van de oorlogsvoering. Daar zijn de kazernes voor het garnizoen, langgerekte huizen aan de binnenzijde van de wallen. Aan de haven komt het arsenaal, een gebouwencomplex voor het opslaan van kriegsbehoeften, waarvan het huidige musket- en kogelhuis slechts een deel is. Het buskruit wordt droog gehouden in verschillende ondergrondse "polvermagazijnen". Tussen de westelijke kasteelgracht en het latere Weeshuis wordt de militaire gevangenis gebouwd, waar in de loop der jaren ook heel wat burgers opgeborgen zijn geweest.

De bouw van de vesting brengt dus voor Coevorden een ware gedaanteverwisseling teweeg. Bijna alle oude kronkelende straatjes

verdwijnen. Alleen de Weeshuisstraat, de Botersteeg, de Keizersgracht en het Pannenkoekendijkje blijven in aangepaste vorm bestaan. De totale verwoesting van de stad in 1592 is natuurlijk een gunstige omstandigheid voor de vestingbouwers. Er hoeft niets te worden afgebroken; het gehele gebied ligt er om zo te zeggen bouwrijp bij en alleen de plaats van de kerk staat vast. Huizen mogen overigens pas gebouwd worden als het bouwplan klaar is en dat is in 1605 het geval. Dan begint ook de aanleg.

Om het gehele vestingsterrein wordt een cirkelvormige gracht gelegd, waardoor het water van Loo-, Drost- en Schoonebekerdiep afgevoerd kan worden naar de Kleine Vecht. In 1609 is men nog bezig met het plaveien van de straten met zwerfstenen (flinten) en in 1610 zijn de vestingwerken gereed. Dan wordt de noodgracht gedempt en vullen de vestinggrachten zich met het water van de diepjes. Er staan dan echter nog maar weinig huizen in de stad. In april 1611 vraagt het stadsbestuur daarom aan de Drost om de vestiging van nieuwkomers aan te willen moedigen. Als volgt: "dat in alle manieren dient gelet dat men de nieuwe incommende der voorschreeven Vestinge so redelijk tractere en bejegene, dat andere hierdoor werden angelockt, omme sich oock aldaer neder te slaen, in betrachtige dat hij menichte van burgers die plaetse eintlijk toenemend en bebouwt werde". Of het geholpen zal hebben? Zeker is wel, dat in de nu volgende jaren Coevorden langzaam volgebouwd wordt.

Een nieuwe generatie Coevordenaren ontstaat. Een stadsbevolking, trots op zijn geplaveide straten, zijn stadshuizen en zijn vestinggebouwen, zijn kasteel en zijn wallen en grachten,

Plattegrond van het arsenaal met no. 10 "Het Nieuwe Arsenaal"

en no. 11 "Het Musquet Koogels Huis" (nog bestaand).

Verder no. 12 "Het Houdmagasijn" en no. 13 "Het Affuiten Magasijn".

Daartussen, de nummers 1 t/m 9 "s Landshuis", bestemd voor de magazijnmeester en de autoriteiten en anderen, die bij de bevoorrading waren betrokken.

zijn grote marktplaats met zijn kooplieden en exercerende soldaten. Nog in 1660 zou Dr. Johan Picardt Coevorden "eene der allersterckste fortressen" noemen. Wat een verschil met de puinhoop, die in 1592 door de Spanjaarden was achtergelaten.

In 1610 was het grote werk uitgevoerd. Wie een indruk wil krijgen van de machtige vesting van weleer, moet in ons museum de prachtige maquette maar eens gaan bekijken. En vooral ook de tekening van de oude stad, geprojecteerd op een plattegrond van het huidige Coevorden.

Literatuur: Ir. Herman Brand – Het Arsenaal 1993.

Advertenties achterkant omslag zijn uit de Coevorder Courant van 1938, 1951 en 1960.